

Bilaga 1

**Sveriges rapport till FN:s kommitté för
barnets rättigheter om genomförandet av
det fakultativa protokollet till
konventionen om barnets rättigheter om
försäljning av barn, barnprostitution och
barnpornografi**

2009

REGERINGSKANSLIET

Socialdepartementet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. INLEDNING.....	3
II. STATISTIK	5
III. ALLMÄNNA ÅTGÄRDER FÖR GENOMFÖRANDET.....	7
Handlingsplaner	7
Lagstiftningsarbete.....	8
V. FÖREBYGGA OCH UPPTÄCKA	9
Artikel 9.1 - Förebyggande program	9
Samla och sprida kunskap	9
Säker Internetanvändning.....	10
Behandling av sexualbrottsdömda män.....	10
Utredning om bekämpning av allvarlig brottslighet	11
Rikskriminalpolisens barnpornografigrupp.....	11
Hotline	11
Ny lagstiftning om vuxnas kontakter med barn i sexuella syften... 11	
V. FÖRBUD OCH ÖVRIGA RELATERADE FRÅGOR (arts. 3; 4, paras. 2 and 3; 4; 6 and 7)	12
Artikel 3.1.a i och 3.2 och 3.3 – Försäljning av barn.....	12
Människorov	12
Människohandel	12
Utredning om människohandel.....	12
Otillbörligt framkalla samtycke till adoption.....	13
Artikel 3.1.b inkl. 3.2 och 3.3 – Barnprostitution	13
Artikel 3.1.c inkl. 3.2 och 3.3 – Barnpornografi.....	15
Artikel 3.4 – Ansvar för juridiska personer	17
Artikel 3.5 Internationella adoptioner	17
Artikel 4 - Domsrätt	18
Artikel 5 – Utlämning vid brott	18
Artikel 6 – Internationellt samarbete i brottmål.....	19
Artikel 7 – Beslag och förverkande	19
VI. SKYDD AV OFFRETS RÄTTIGHETER (arts. 8 and 9, paras. 3 and 4).....	21
Artikel 8.1 a) Anpassning av förfaranden.....	21
Förundersökning.....	21
Myndighetssamverkan i” barnahus”	21
Vittnesstöd.....	22
Artikel 8.1b) Information.....	22
Brottsofferportalen	22
Rättegångsskolan.....	22
Artikel 8.1 c) Barnens synpunkter	23
Artikel 8.1 d) Lämpligt stöd	23
Rätten till målsägandebiträde	23

Rätten till särskild företrädare för barn	23
Artikel 8.3 Barnets bästa	24
Artikel 8.4 Utbildning.....	24
Åklagarnas utbildning rörande övergrepp mot barn.....	24
Utbildningsprogram avseende offer för sexualbrott	25
Utbildningsprogram i frågor som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	25
Utbildning för domare.....	25
Kompetens inom socialtjänsten	26
Artikel 9.3 - Stöd och skydd.....	26
Artikel 9.4 – Skadestånd	27
Artikel 9.5 - Förbjuda produktion och spridning av material.....	28
VII. INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE (art. 10)	
.....	28
Artikel 10.1- Internationellt samarbete för att förebygga och upptäcka	28
Artikel 10.2 - Internationellt samarbete för att bistå barnoffer	29
Artikel 10.3 –Fattigdomsbekämpning m.m.....	29
Artikel 10.4 –Internationellt bistånd.	29

I. INLEDNING

1. Sverige har den 7 december 2006 ratificerat det Fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Ratifikationsinstrumentet deponerades hos FN:s generalsekreterare den 19 januari 2007. För Sveriges del har protokollet trätt i kraft den 19 februari 2007. I enlighet med bestämmelserna i art 12.1 i protokollet lämnar Sverige nu sin rapport om de åtgärder som vidtagits för att genomföra protokollet.
2. I samband med ratifikationen har Sverige avgett en förklaring avseende protokollets definition av barnpornografi i art. 2 c). Enligt förklaringen skall ordet "framställning" ("representation") avse endast visuella framställningar, dvs. bilder. Förklaringen har omnämnts i ratifikationsinstrumentet.
3. Rapporten har beretts inom regeringskansliet med berörda departement. Både Barnombudsmannen och intresserade frivilliga organisationer har fått möjligheten att komma med förslag angående strukturen och innehållet i regeringens rapport.
4. Barnkonventionen samt dess två tilläggsprotokoll är utgångspunkten för regeringens barnrättspolitik. Tilläggsprotokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi har varit en utgångspunkt i regeringens arbete med den senaste uppdateringen av den nationella handlingsplanen mot sexuell exploatering av barn år 2007 samt i framtagandet av handlingsplanen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål som antogs i juli 2008.
5. Barnrättspolitikerna, inklusive övergripande ansvaret för att förverkliga tilläggsprotokollet ingår i socialministerns portfölj. Sakfrågorna sorterar givetvis under berörda departement. Det operativa arbetet för att förverkliga konventionen om barnets rättigheter och dess två tilläggsprotokoll koordineras av Barnkonventionssamordningen som är placerad på Socialdepartementet. Samordningen har tillgång till ett interdepartementalt nätverk bestående av kontaktpersoner inom alla politikområden och samtliga departement inom Regeringskansliet.
6. Varken konventionen om barnets rättigheter eller dess två tilläggsprotokoll har genom ratifikation blivit delar av det svenska rättssystemet. Liksom andra internationella konventioner och internationella överenskommelser som Sverige tillträder har konventionen såväl som de två protokollen införlivats i svensk rätt genom olika lagstiftningsåtgärder. Vid ratificering av det fakultativa

protokollet gjordes en genomgång av svensk lagstiftning och de ändringar som krävdes för ratificering gjordes.

7. Utmaningen är att göra verklighet av lagstiftningen varje gång när den aktualiseras. Detta är ett dagligt, inte sällan mödosamt arbete. UNICEF Sverige uppmärksammar att det finns brister när det gäller myndigheters samverkan och kompetens om barns behov och rättigheter. För att upptäcka barnen som utnyttjas i människohandeln, t.ex. för prostitution, för att begå stölder eller för att tigga, krävs enligt UNICEF kunskap om att barn som utnyttjas i brottslig verksamhet sällan ser sig som offer för människohandel, utan mer som en tjuv eller annan brottsling. Många barn står i ett beroendeförhållande till människohandlarna och ser inget annat alternativ än att vara lojala mot dem. Barnet ser ofta heller inget annat alternativ än att leva det liv som han eller hon lever just nu. Barnet kommer därför sannolikt inte att berätta om sin situation och själv be om hjälp. Det behövs också, enligt UNICEF lämpliga rättsliga befogenheter och resurser för de berörda myndigheterna.

8. Regering gav 2007 Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att bland annat göra en sammanställning av den forskning och kunskap som finns om sexuell exploatering av barn inom olika sektorer i samhället. Uppdraget rapporterades i januari 2009. Allmänna Barnhuset konstaterade i sin rapport till regeringen att professionellas kunskap om sexuell exploatering fortfarande är förhållandevis låg ute i landet. Det saknas generellt kunskap om att sexuell exploatering är något som kan drabba de barn och ungdomar med ett riskbeteende som man redan arbetar med. Hur Internet och annan modern teknik används i samband med exploatering är inte sällan ett okänt område för många av de specialister som arbetar med barn. Representanter från bl.a. polis, socialtjänst och skola har, enligt Allmänna Barnhuset, uttryckt svårigheter att hantera sexuell exploatering med befintliga resurser.

9. Behovet av mer kunskap uppmärksammas även av ECPAT Sverige som anser att det råder brist på kunskap om kopplingarna mellan de olika brotten som definieras som barnsexhandel – dvs. handel med barn för sexuella syften, barnpornografi samt barnsexturism. Även kunskapen om människohandel med svenska barn inom Sveriges gränser är mycket begränsad enligt ECPAT som efterlyser ökade resurser hos polisen, dels för spaning och utredning, dels för kunskapsspridning inom myndigheten.

10. Andra utmaningar för Sveriges del gäller barnpornografi. Enligt ECPAT Sverige har den kommersiella barnpornografien ökat lavinartat under det senaste decenniet. Tiotusentals försök att ta sig in på barnpornografiska webbsidor stoppas dagligen i Sverige. Rättsväsendet hinner inte utreda alla de miljontals övergreppsbilder som beslagtas runt om i landet, anser vidare ECPAT.

11. Det ligger i sakens natur att omfattningen av brottsligheten som berörs av protokollet är mycket svårt att bedöma. För att kunna bekämpa denna brottslighet krävs att problemet angrips från flera håll och med olika metoder. Regeringen har därför utarbetat och sedan uppdaterat en nationell handlingsplan mot sexuell exploatering av barn (bilaga 1). Det krävs också ett väl utvecklat internationellt samarbete samt ett nationell samordning för att ta tillvara de unika kunskaperna och erfarenheterna som frivilliga organisationer och branschaktörer besitter.

II. STATISTIK¹

12. Brottsförebyggande rådet (Brå) producerar den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete. Brå har bland annat statistik avseende anmälda brott som är relevanta i sammanhanget.

a) Antal anmälda brott

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 prel.
Utnyttjande av barn för sexuell posering							22	70	68
Barnporno-grafibrott	239	347	396	351	600	553	368	343	335
Internet-relaterat							54	272	272
Köp av sexuell handling av barn	-	-	55	22	38	60	46	67	-

(Källa: Brottsförebyggande rådet)

¹ Sverige har en befolkning på ca 9,3 miljoner invånare och 1,9 miljoner är barn i åldern 0–17 år.

b) Antal lagförda personer för relevanta brott enligt Brottsförebyggande rådet:

- Köp av sexuell handling av barn:

2006	2007
1	6

- Utnyttjande av barn för sexuell posering:

2006	2007
3	6

- Barnpornografibrott:

2002	2003	2004	2005	2006	2007
44	39	68	72	58	74

13. I Allmänna barnhusets rapport till regeringen i januari 2009 (se ovan under 8) framgår att omfattningen av sexuell exploatering av barn fortfarande är mycket svår att bedöma och den synliga delen av exploateringen är bara en del av den verkliga omfattningen. Även ECPAT Sverige pekar på att det saknas statistik över antal offer som förs till Sverige eller inom Sverige samt över andelen minderåriga i människohandel.

14. Utredningen om sexuellt exploaterade barn i Sverige (SOU 2004:71) genomförde en studie av ungas egna erfarenheter av och attityder till sexuell exploatering. Studien från 2004 visar att 1,4 procent av de tillfrågade ungdomarna (1,0 procent av flickorna och 1,8 procent av pojkarna) någon gång har erbjudit eller sålt sex mot pengar eller annan ersättning, vilket motsvarar ca 1000 barn. Studien visar också att de 60 ungdomar som uppgivit att de sålt sex, uppgav 46 av dessa att de var mellan 14 och 18 år då de gjorde det för första gången.

15. Socialstyrelsen har sedan 1998 regeringens uppdrag att fortlöpande följa prostitutionens omfattning och utveckling i Sverige. Den tredje rapporten kom 2007. Enligt Socialstyrelsen vet man i uppskattningsvis 34 procent av landets kommuner att det under 2006 fanns personer under 18 år som sålt sexuella tjänster.

16. Som en uppföljning har regeringen gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att göra en studie bland flickor och unga kvinnor, pojkar och unga män om deras attityder till och erfarenheter av exponering av sexuell natur på Internet och genom andra interaktiva medier samt om deras attityder till och erfarenheter av sexuella tjänster mot ersättning. Uppdraget ska redovisas 2010.

17. Rikskriminalpolisen uppger i sin 9:e lägesrapport (2007) att det under år 2006 gjordes 37 anmälningar om människohandel, varav 26 gällde människohandel för sexuella ändamål. Samma år dömdes 11 personer för människohandel, en för medhjälp till människohandel och sex för människohandelsliknande brott såsom grovt koppleri eller koppleri. Offren var kvinnor och flickor i åldern 16 till 35 år.

18. Antalet identifierade svenska barn i Interpols bilddatabas för övergreppsbilder ICAID är idag 125. Det totala antalet identifierade barn är 875 och de representerar 37 länder. För närvarande håller Interpol på med utbildning kring nästa generations bilddatabas ICSE. Det nya systemet kommer att göra det möjligt för Interpols medlemsländer (187 st) att söka direkt i databasen och även lägga upp övergreppsbilder som hittats i olika utredningar.

III. ALLMÄNNA ÅTGÄRDER FÖR GENOMFÖRANDET

Handlingsplaner

19. Den *nationella handlingsplanen mot sexuell exploatering av barn* uppdaterades på nytt år 2007 (se bilaga 1). Handlingsplanen är ett resultat av 1996 års världskongress mot kommersiell exploatering av barn som hölls i Stockholm och antogs ursprungligen 1998. En första uppdatering av handlingsplanen gjordes 2001. Handlingsplanen utgår från flera internationella överenskommelser såsom FN:s tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande handel med människor, särskilt kvinnor och barn, ILO:s konvention om förbud mot och omedelbara åtgärder för avskaffande av de värsta formerna av barnarbete och – givetvis – FN:s konvention om barnets rättigheter och dess fakultativa protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

20. Regeringens mål är enligt handlingsplanen att

- inget barn i Sverige ska utsättas för sexuell exploatering
- inga barn i andra länder ska utsättas för sexuell exploatering av personer från Sverige
- barn som drabbas av sexuell exploatering ska få det stöd och den hjälp de behöver
- Sverige ska bidra till ett effektivt internationellt samarbete i frågan.

21. Syftet med handlingsplanen är dels att beskriva det arbete som genomförts inom området och det arbete som pågår inom olika verksamheter, dels att presentera ett antal åtgärder som regeringen vill initiera för att ytterligare driva på arbetet med att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av barn. I arbetet med att ta fram

handlingsplanen har berörda departement, myndigheter och frivilligorganisationer deltagit.

22. En *handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål* beslutades av regeringen 2008. Handlingsplanen omfattar fem insatsområden: ökat skydd och stöd till utsatta, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, ökad nationell och internationell samverkan samt ökad kunskap. Särskilda åtgärder riktas till barn och unga. En samlad uppföljning av handlingsplanen kommer att göras 2011 och presenteras till riksdagen. För närmare detaljer se bilaga 2.

Lagstiftningsarbete

23. Den 1 april 2005 trädde en ny sexualbrottslagstiftning i kraft. Syftet var bl.a. att på olika sätt lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar. Det infördes därför särskilda straffbestämmelser om våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn. Tillämpningsområdet för dessa brott utvidgades genom att kravet på tvång helt togs bort.

24. Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn skärptes bl.a. genom att tillämpningsområdet utvidgades till att även omfatta köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än rena prostitutionsförhållanden. Syftet var att fånga in situationer som i förlängningen kan leda barnet in i prostitution. Det infördes samtidigt en särskild straffbestämmelse för att skydda barn mot att utnyttjas för sexuell posering.

25. I samband med sexualbrottsreformen 2005 förlängdes preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn så att tiden börjar löpa först den dag då barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Vidare krävs inte längre dubbel straffbarhet för att i Sverige kunna dömas för vissa allvarliga sexualbrott mot barn under 18 år som har begåtts i utlandet.

26. En ny bestämmelse har samtidigt införts för att skydda barn mot att utnyttjas för sexuell posering, och förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn har skärpts. Bland annat har straffbestämmelsen utvidgats till att omfatta också köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än sådana som utgör rena prostitutionsförhållanden. Syftet är att fånga in situationer som i förlängningen kan leda barnet in i prostitution.

27. Regeringen beslutade 2008 att tillsätta en utredning för att utvärdera 2005 års sexualbrottsreform. Syftet med utvärderingen är bl.a. att följa upp och undersöka hur bestämmelserna om sexualbrott har fungerat i praktiken och om skyddet mot sexuella kränkningar och övergrepp har förstärkts. Utvärderingen ska särskilt fokusera på våldtäktsbrottet och de

särskilda straffbestämmelserna om sexualbrott mot barn samt hur tillämpningen av dessa har fallit ut. Utvärderingen ska redovisas 2010.

28. Den 1 juli 2002 infördes *människohandel för sexuella ändamål* som ett nytt brott i Sverige. År 2004 utvidgades straffområdet till att omfatta också människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än för sexuella ändamål, exempelvis tvångsarbete eller handel med organ. Brottet benämns numera *människohandel*. Barnets utsatthet har särskilt uppmärksammats genom bestämmelser som innebär att om brottet riktas mot ett barn krävs det inte att s.k. otillbörliga medel har använts.

V. FÖREBYGGA OCH UPPTÄCKA

Artikel 9.1 – Förebyggande program

Samla och sprida kunskap

29. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har sedan 2004 arbetat med att sprida kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige till yrkesgrupper som möter sexuellt exploaterade barn. Som ett led i genomförandet av den nationella handlingsplanen mot sexuell exploatering av barn ställde regeringen under 2008 medel till Stiftelsen Allmänna Barnhusets förfogande för att genomföra ett regeringsuppdrag som gick ut på att fortsätta sprida kunskap och att sammanställa den forskning och kunskap som finns inom myndigheter, organisationer och företag om sexuell exploatering av barn samt lämna förslag på hur ett samlat ansvar för att hålla den uppdaterad och tillgänglig, ska organiseras. Allmänna Barnhuset redovisade uppdraget i januari 2009. Allmänna Barnhuset föreslår att ett särskilt kunskapscentrum ska inrättas för att sprida och implementera kunskap om sexuell exploatering av barn till berörda yrkesgrupper inom t.ex. polis, socialtjänst, skola, barn- och ungdomspsykiatri m.fl. Därutöver föreslås kunskapscentrat få i uppgift att bl.a. samordna och stödja forskning och utvärdering på området, tillhandahålla rådgivning till professionella och att bilda nätverk och samarbeta med relevanta aktörer, särskilt frivilligorganisationer. Förslaget från Allmänna Barnhuset bereds nu inom Regeringskansliet.

30. Regeringen har i september 2008 gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra insatser i syfte att främja det generella förebyggande arbetet mot sexuell exploatering av barn och ungdomar mellan 13 och 25 år. I uppdraget ingår att genomföra en studie bland målgruppen för att öka kunskapen om deras attityder till och erfarenheter av exponering av sexuell natur och sexuellt utnyttjande, framför allt genom Internet och andra interaktiva medier. Med utgångspunkt i studien ska Ungdomsstyrelsen därefter i samråd med Medierådet utarbeta ett

metodmaterial som kan användas i det förebyggande arbetet med barn och ungdomar, samt genomföra utbildningsinsatser för att öka kunskapen i dessa frågor hos personer som arbetar med ungdomar, t.ex. anställda inom fritidsverksamhet, socialtjänst, skola och andra relevanta kommunala verksamheter. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

Säker Internetanvändning

31. Medierådet är en kommitté inom Regeringskansliet som arbetar med barns och ungas mediesituation, med syfte att minska riskerna för skadlig mediepåverkan. Uppdraget gäller alla rörliga bildmedier, exempelvis Internet, film, tv, dvd och dataspel. Verksamheten syftar till att öka medvetenheten om både fördelar och risker med medieanvändning, och att ge råd till föräldrar och vuxna som kommer i kontakt med barn och ungdomar i sitt arbete. Medierådet arbetar främst med att inhämta och sprida kunskap och fakta om dessa frågor samt att anordna utbildningar.

32. Medierådet driver en kampanj för en säkrare användning av Internet bland barn och unga, Det unga Internet. Kampanjen drivs med stöd från EU-kommissionen och i samverkan med BRIS – Barnens rätt i samhället. I detta arbete representerar Medierådet Sverige inom det europeiska nätverket Insafe. Medierådet har tillsammans med Myndigheten för skolutveckling drivit ett projekt för säkrare användning av Internet. (se Sveriges fjärde periodiska rapport till FN:s barnrättskommitté, CRC/C/SWE/4, punkterna 100–108, 243–246)

33. Regeringen har hösten 2008 initierat en direkt dialog med Internet- och telekomföretagen. Socialministern och kulturministern har bjudit in ledarna för Internet- och telekomföretagen till en dialog i syfte att identifiera de mest effektiva arbetssätt för att öka skyddet av barn när de använder Internet eller andra medier. Den fortsatta dialogen ska resultera i mer effektiva arbetssätt för att skydda barnen i dessa miljöer.

Behandling av sexualbrottsdömda män

34. Kriminalvården arbetar sedan ett antal år med vetenskapligt kvalitets-testade programverksamheter för bl.a. sexualbrottsdömda och personer dömda för våld i nära relationer. Regeringen har fr.o.m. 2007 tillfört Kriminalvårdens anslag ytterligare 20 miljoner kronor för behandling av sexualbrottsdömda män samt män som dömts för våld i nära relationer.

35. Kriminalvården har dessutom fått i uppdrag av regeringen att genomföra en särskild satsning ägnad att öka insatserna för sexualbrottsdömda samt män som dömts för våld i nära relationer. Uppdraget ska omfatta åtgärder som bidrar till att öka möjligheterna till deltagande i programverksamhet för dessa grupper av män, samt utveckla

arbetet vad avser riskbedömning, metoder, utslussning och samverkan med andra huvudmän.

Utredning om bekämpning av allvarlig brottslighet

36. Regeringen gav 2007 en särskild utredare i uppdrag att överväga vissa straffprocessuella och polisrättsliga frågor när det gäller brottsbekämpande myndigheters dolda spanings- och utredningsverksamhet. Uppdraget ska slutredovisas i maj 2009. Utredaren ska se över behovet av regler för vad de brottsbekämpande myndigheterna får göra inom ramen för s.k. infiltrationsoperationer (undercover operations) för att bekämpa allvarlig brottslighet. På det området saknas regler i Sverige.

Rikskriminalpolisens barnpornografigrupp

37. Rikskriminalens barnpornografigrupp är en nationell underrättelsetjänst som har en övergripande roll. Gruppen har framgångsrikt byggt upp ett digitalt referensbibliotek som visat sig mycket effektivt i kampen mot barnpornografibrott. Det har tjänat som förebild för ett liknande system som Interpol utvecklat. Genom det digitala referensbiblioteket har möjligheterna att identifiera offer och förövare vid sådana brott förbättrats avsevärt. Arbetet pågår kontinuerligt för att bli ännu effektivare.

Hotline

38. ECPAT Sverige driver en så kallad hotline dit allmänheten kan vända sig dygnet runt för att rapportera om bl.a. barnpornografi på Internet. Tipsen vidarebefordras till polisen.

Ny lagstiftning om vuxnas kontakter med barn i sexuella syften

39. I en lagrådsremiss som regeringen beslutade den 29 januari 2009 föreslås ett nytt brott, benämnt *kontakt med barn i sexuellt syfte*. Syftet är att ytterligare förstärka det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp. Brottet tar sikte på kontakter med barn, exempelvis genom Internet, som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp vid ett fysiskt sammanträffande med barnet. Bestämmelsen föreslås omfatta den som, i syfte att begå vissa sexualbrott mot ett barn under 15 år, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst ett år. Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2009.

V. FÖRBUD OCH ÖVRIGA RELATERADE FRÅGOR (arts. 3; 4, paras. 2 and 3; 4; 6 and 7)

Artikel 3.1.a i och 3.2 och 3.3 – Försäljning av barn

Människorov

40. För *människorov* döms, enligt 4 kap. 1 § brottsbalken, den som bemäktigar sig och för bort eller spärrar in ett barn eller någon annan med uppsåt att skada honom eller henne till liv eller hälsa eller att tvinga honom eller henne till tjänst eller att öva utpressning. Att t.ex. på gatan ta upp ett litet barn i sin bil för att föra bort barnet är ett exempel på ett bemäktigande. Det saknar betydelse om barnet förstår vad som händer eller följer med frivilligt. Straffet är fängelse på viss tid, lägst fyra och högst tio år, eller på livstid. Är brottet mindre grovt, döms till fängelse i högst sex år. Försök, förberedelse och stämpling till människorov är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Människohandel

41. För *människohandel* döms, enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken, den som, i annat fall än som avses i bestämmelsen om människorov, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen ska utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 § samma balk, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål, utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd, utnyttjas för avlägsnande av organ, eller på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte. För samma brott döms också den som i sådant syfte som nyss nämnts till annan för över kontrollen över en person, eller från annan tar emot kontrollen över en person. Om gärningen begåtts mot en person som inte fyllt arton år krävs inte att något otillbörligt medel använts. Straffet är fängelse i lägst två och högst tio år. Om brottet är mindre grovt döms till fängelse i högst fyra år. Försök, förberedelse och stämpling till människohandel är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som stadgas i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Utredning om människohandel

42. År 2008 presenterade Utredningen om människohandel m.m. sitt betänkande som innehåller flera förslag som innebär att lagstiftningen mot människohandel skärps och offrens situation förbättras samt att barnets utsatta situation tydliggörs. Utformningen av

straffbestämmelsen förtydligas och kompletteras, t.ex. genom att uppräkningslistan av de otillbörliga medel och handelsåtgärderna utökas. Ett annat förslag som syftar till att skapa ett effektivt straffrättsligt skydd mot människohandel är att kravet på dubbel straffbarhet för brott begångna utomlands inte längre ska gälla för människohandelsbrottet. Förslaget har remitterats och bereds nu vidare inom Justitiedepartementet.

Otillbörligt framkalla samtycke till adoption

43. För otillbörligt utverkande av samtycke eller tillstånd till adoption av barn döms, enligt 7 kap. 2 § brottsbalken den som, vid annans adoption av en person under arton år, genom olaga tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning utverkar samtycke eller tillstånd till en sådan adoption. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Försök till otillbörligt utverkande av samtycke eller tillstånd till adoption av barn är straffbart.

Artikel 3.1.b inkl. 3.2 och 3.3 – Barnprostitution

44. I 6 kap. brottsbalken finns ett antal straffbestämmelser som tar sikte på sexualbrott mot barn. En del av dessa förutsätter att gärningen begås mot någon som är under femton år och en del att gärningen begås mot någon som är under arton år. Skillnaderna får ses mot bakgrund av att åldersgränsen för den sexuella självbestämmanderätten i Sverige är femton år.

45. Enligt 6 kap. 8 § brottsbalken döms den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering, för utnyttjande av barn för sexuell posering till böter eller fängelse i högst två år.

46. Detsamma gäller den som begår sådan gärning mot ett barn som fyllt femton men inte arton år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling. För grovt utnyttjande av barn för sexuell posering döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

47. Enligt 6 kap. 9 § brottsbalken gäller att den som förmår ett barn som ännu inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år.

48. Försök, förberedelse och stämpling till grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, är straffbart, liksom försök till utnyttjande av barn för sexuell posering samt köp av sexuell handling av barn. Anstiftan och medhjälp är straffbart.

49. Att främja eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttja att annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning är, beträffande både vuxna och barn, straffbart som koppleri enligt 6 kap. 12 § brottsbalken. Straffet är fängelse i högst fyra år. Straffet för grovt koppleri är dock fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.

50. Försök till koppleri och grovt koppleri är straffbart. Detsamma gäller förberedelse och stämpling till grovt koppleri samt underlåtenhet att avslöja sådant brott. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

51. Det är inte tillåtet att under några förhållanden genomföra sexuella handlingar med barn under femton år. Att genomföra sexuella handlingar med ett barn under femton år kan bedömas som våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn respektive grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt vad som anges i 6 kap. 4, 5 eller 6 § brottsbalken.

52. Straffskalan för våldtäkt mot barn är i normalfallet fängelse i lägst två och högst sex år eller, om brottet är grovt, fängelse i lägst fyra och högst tio år. För sexuellt utnyttjande av barn är straffet fängelse i högst fyra år. Straffskalan för sexuellt övergrepp mot barn är fängelse i högst två år, för grovt sexuellt övergrepp mot barn är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

53. Försök, förberedelse och stämpling till våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Försök till sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn är också straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

54. Bestämmelserna innebär att i fall då barnet är under 15 år kommer i första hand bestämmelserna om våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn att bli tillämpliga, eftersom dessa gäller oavsett om gärningsmannen utlovat eller gett ersättning. Bestämmelsen om köp av sexuell handling av barn är därför i praktiken främst tillämplig i fråga om barn mellan 15 och 18 år.

55. I sammanhanget kan också nämnas att *preskriptionstiden* för vissa sexualbrott mot barn sedan 2005 har förlängts så att tiden börjar löpa först den dag då barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Artikel 3.1.c inkl. 3.2 och 3.3 – Barnpornografi

56. Sedan 1999 är i princip all befattning med barnpornografi, även innehav, kriminaliserat i Sverige. För barnpornografibrott döms den som:

- skildrar barn i pornografisk bild,
- sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
- förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
- förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
- innehar en sådan bild av barn.

Detsamma gäller den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en barnpornografisk bild.

57. I straffbestämmelsen definieras barn såsom en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under arton år. Huvudregeln är att pubertetsutvecklingen är avgörande. Den som utvecklats sent kan alltså vara att bedöma som barn även om han eller hon är över arton år. Som barn enligt bestämmelsen definieras även vissa personer som har fullbordat sin pubertetsutveckling men som inte fyllt arton år vid fotograferings – eller inspelningstillfället, nämligen om detta framgår av själva bilden och omständigheterna kring bilden.

58. Bestämmelsen omfattar bilder av alla slag t.ex. bilder i tryckta skrifter, bilder i videogram och bilder som förmedlas via Internet. En bild kan framställas på olika sätt, exempelvis genom att ett barn fotograferas, filmas eller tecknas av. Genom olika tekniker kan också mer eller mindre verklighetstroga artificiella bilder skapas. Nya framställningar kan också skapas genom att redan befintliga skildringar mångfaldigas. För straffansvar krävs inte att bilden föreställer ett verkligt barn utan även bilder av fiktiva barn omfattas.

59. En bild anses vara pornografisk när den, utan att ha några vetenskapliga eller konstnärliga värden, på ett ohöljt och utmanande sätt skildrar ett sexuellt motiv. Straffbarheten begränsas inte till handlingar som uppenbart har en sexuell innebörd. Även pornografiska bilder där flickor eller pojkar förekommer tillsammans med en eller flera vuxna personer som utför sådana handlingar avses. Detsamma gäller för bilder där barn, t.ex. genom speciella kameraarrangemang, framställs på ett sätt som är ägnat att vädja till sexualdriften utan att det avbildade barnet kan sägas ha deltagit i ett sexuellt beteende vid avbildningen.

60. Undantag för kriminaliseringen görs endast för hantverksmässig framställning och efterföljande innehav av teckningar och liknande som inte är avsedda att göras tillgängliga för andra samt för gärningar som

med hänsyn till omständigheterna är försvarliga. Utrymmet för att anse gärningar som försvarliga är litet och tar primärt sikte på sådana innehav som kan vara nödvändiga för nyhetsförmedling, forskning och opinionsbildning.

61. Straffskalan för *barnpornografibrott* är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. För grovt barnpornografibrott döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Straffmaximum för *grovt barnpornografibrott* höjdes 2005 från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

62. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

63. Försök till uppsåtligt barnpornografibrott är straffbart om det inte är ringa, liksom försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott. Anstiftan och medhjälp är straffbart.

64. Om skildringar av barn i pornografisk bild förs in i eller ut ur Sverige döms, enligt lagen (1998:1443) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi, för brott mot lagen (2000:1225) om straff för *smuggling*. Straffet för smuggling är böter eller fängelse i två år eller, i ringa fall, penningböter. För grov smuggling är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

65. För försök till smuggling samt för försök, förberedelse och stämpling till grov smuggling döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Även anstiftan och medhjälp är straffbart.

66. Det kan också tilläggas att i stort sett varje form av produktion av pornografi med användande av barn under arton år utgör brott. För utnyttjande av barn för sexuell posering döms bl.a. den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering. Detsamma gäller den som begår en sådan handling mot ett barn som fyllt femton men inte arton år om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling.

67. Barnpornografibrottet är föremål för en översyn. Barnpornografiutredning överlämnade 2007 ett betänkandet som bl.a. föreslår att en bestämd 18-årsgräns införs i straffbestämmelsen om barnpornografi. Ett annat förslag är att det kriminaliserade området utvidgas till att omfatta också den som mot betalning, enligt en uppgjord plan, vid upprepade tillfällen, i stor omfattning eller på annat liknande sätt skaffar sig tillgång till barnpornografiska bilder. Vidare föreslås,

beträffande brott bestående i skildring av barn i pornografisk bild, ändrade regler om preskription i huvudsak innebärande att preskriptionstiden börjar löpa från det att barnet fyller 18 år. Kravet på dubbel straffbarhet, dvs. att gärningen måste vara straffbar även i det land där den begicks för att kunna lagföras här, föreslås tas bort i samtliga fall av barnpornografibrott som inte utgör ringa brott. Förslaget bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Artikel 3.4 – Ansvar för juridiska personer

68. I 36 kap. 7–10 a §§ brottsbalken finns bestämmelser om *företagsbot*. Av dessa följer att näringsidkaren ska åläggas företagsbot för brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet. Det gäller under förutsättning att dels det för brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter, dels att näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten, eller att brottet begåtts av en person i ledande ställning grundad på befogenhet att företräda näringsidkaren eller att fatta beslut på näringsidkarens vägnar, eller att brottet begåtts av en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten.

Artikel 3.5 Internationella adoptioner

69. Sverige är anslutet till 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Även vid adoptionssamarbete med andra länder som inte är anslutna till denna konvention följer Sverige konventionens intentioner så långt möjligt. Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) är centralmyndighet i Sverige för denna konvention.

70. Den som önskar adoptera ett utländskt barn ska ha ett medgivande från socialnämnden i sin hemkommun. I socialtjänstlagen anges specifika krav som ska utredas rörande den eller de sökande. De sökande ska också – för att få ett medgivande – ha genomgått en särskild föräldrautbildning inför adoption. Socialstyrelsen har utarbetat en särskild handbok samt råd och anvisningar till ledning för socialnämndens arbete med den utredning som utgör underlaget för nämndens beslut om medgivande. På detta sätt har samhället tagit på sig ett ansvar för att barn som adopteras från ett annat land ska komma till väl förberedda föräldrar som är lämpade att ta emot ett utländskt barn för adoption. Socialstyrelsen och länsstyrelserna har tillsyn över socialtjänsten i landets kommuner.

71. De flesta adoptioner av utländska barn förmedlas av auktoriserade sammanslutningar. MIA är den statliga myndighet som har ansvar för auktorisation av sammanslutningar som arbetar med förmedling av internationella adoptioner och MIA har tillsyn över dessa

sammanslutningar. Verksamheten regleras genom lagen om internationell adoptionsförmedling. Det är MIA som prövar förutsättningarna för adoptionssamarbete med olika länder i samband med att MIA beslutar om auktorisation för de auktoriserade sammanslutningarna att arbeta i ett visst land enligt 6 a § i lagen om internationell adoptionsförmedling. Genom MIA:s auktorisation och tillsyn av de auktoriserade sammanslutningarna erhålls en insyn och kontroll över adoptionsverksamheten.

72. Sverige har endast ett bilateralt avtal på regeringsnivå om samarbete rörande adoptioner med ett annat land och det gäller mellan Sverige och Vietnam. (Vietnam är inte anslutet till 1993 års Haagkonvention.) Avtalet mellan Sverige och Vietnam gäller från den 1 maj 2004 fram till den 1 maj 2009. Sverige har beslutat att säga upp avtalet som annars skulle ha förlängts automatiskt med ytterligare fem år.

Artikel 4 – Domsrätt

73. Svensk domstol är alltid behörig att döma för brott som har begåtts i Sverige. Svensk domstol är också behörig att döma för brott som har förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg. Vidare är svensk domstol behörig att döma för brott som har begåtts utomlands, om brottet har begåtts av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige, eller av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket; av annan utlänning som finns i landet om det på brottet kan följa fängelse i mer än sex månader.

74. För att svensk domstol skall vara behörig att döma för brott som har begåtts utomlands krävs dock normalt att gärningen är straffbar även där den begicks. Det krävs således så kallad dubbel straffbarhet. Från kravet på dubbel straffbarhet görs vissa undantag, bland annat vad avser brott med ett straffminimum på fängelse i fyra år och däröver (exempelvis människorov) samt brott som Sverige genom internationella åtaganden har förbundit sig att lagföra oavsett var de begåtts. Vidare undantas vissa allvarliga sexualbrott enligt 6 kap 1–6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott om de begåtts mot barn under arton år.

75. Det kan också i detta sammanhang nämnas att 2005 års barnpornografiutredning (se ovan under 67) föreslagit att kravet på dubbel straffbarhet tas bort i samtliga fall av barnpornografibrott som inte utgör ringa brott. Även Människohandelsutredningen (se ovan under Försäljning med barn, punkt 42) har lämnat motsvarande förslag avseende människohandelsbrottet.

Artikel 5 – Utlämning vid brott

76. Något utlämningsavtal med den andra staten krävs inte för att utlämning ska kunna ske. Däremot krävs dubbel straffbarhet beträffande

den gärning för vilken utlämning aktualiseras. För brottet ska i svensk lag vara föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

77. Svenska medborgare lämnas inte ut till andra stater. Däremot finns förutsättningar för svenska myndigheter att i dessa fall utreda brottet och väcka åtal, under förutsättning att svensk jurisdiktion föreligger. I svensk rätt gäller en vidsträckt extraterritoriell jurisdiktion.

78. I förhållande till övriga medlemsstater inom Europeiska unionen gäller lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder. Krav på dubbel straffbarhet föreligger med undantag för vissa i en särskild lista upptagna gärningar, beträffande vilka överlämnande ska ske utan föregående prövning av dubbel straffbarhet. Bland brotten i listan finns människohandel och barnpornografi. För överlämnande med anledning av ett listbrott krävs att för gärningen enligt den begärande statens lagstiftning är föreskrivet en frihetsberövande påföljd på tre år eller mer. I annat fall krävs att det för gärningen är föreskrivet ett års fängelse i den begärande statens lagstiftning. Även svenska medborgare kan överlämnas.

79. Mellan de nordiska staterna gäller lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge. Enligt den lagen får utlämning inte ske om endast böter kan ådömas för gärningen i den stat som begär utlämning. Även svenska medborgare kan utlämnas, under förutsättning att personen vid tiden för brottet sedan minst två år stadigvarande vistats i den andra staten.

Artikel 6 – Internationellt samarbete i brottmål

80. I lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål finns bestämmelser om rättslig hjälp i brottmål i Sverige och utomlands. Denna lagstiftning gäller oavsett brottstyp. Någon internationell överenskommelse för att samarbeta med andra stater krävs inte utan det finns goda möjligheter att hjälpa andra stater i deras utredningsarbete. Krav på dubbel straffbarhet föreligger endast om tvångsmedel kommer i fråga.

Artikel 7 – Beslag och förverkande

81. Enligt lag får föremål, som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat, tas i beslag. Med föremål avses också skriftlig handling. Beslag får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

82. Enligt lag skall utbyte av ett brott enligt brottsbalken förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Med utbyte avses såväl

föremål som abstrakt vinning. Om någon döms för brott för vilket är föreskrivet sex års fängelse eller mera och om brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, ska även i annat fall egendom förklaras förverkad, om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Detsamma gäller även för vissa brott som inte har upp till sex års fängelse i straffskalan, bland annat människohandel som kan anses mindre grov och koppleri. Vid förverkande krävs således inte att det som förverkas kan knytas till ett visst konkret brott. Inte heller behöver sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten styrkas fullt ut.

83. Enligt lag får egendom, som använts som hjälpmedel vid brott enligt brottsbalken eller som frambragts genom sådant brott, förklaras förverkad om det är påkallat till förebyggande av brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott om brottet fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Bestämmelserna gäller generellt även vid brott enligt specialstraffrättsliga bestämmelser om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och inte annat är särskilt föreskrivet. Förverkande får även beslutas i fråga om exempelvis brottsverktyg m.m.

84. Enligt lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi skall en skildring av barn i pornografisk bild normalt förklaras förverkad även om förverkande inte kan ske enligt brottsbalken eller lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

85. Enligt artikel 7 c) i protokollet skall konventionsstaterna vidta åtgärder i syfte att tillfälligt eller slutligt stänga lokaler som används för att begå sådana brott som avses i protokollet. En hyresgäst som upplåter sin lägenhet för annans prostitutionsverksamhet har under vissa förutsättningar förverkat sin hyresrätt. Motsvarande bestämmelser finns beträffande bostadsrättslägenheter.

86. Av rättegångsbalken framgår att för säkerställande av utredning om brott må byggnad eller rum tillstängas, tillträde till visst område förbjudas, förbud meddelas mot flyttande av visst föremål eller annan dylik åtgärd vidtas.

VI. SKYDD AV OFFRETS RÄTTIGHETER (arts. 8 and 9, paras. 3 and 4)

Artikel 8.1 a) Anpassning av förfaranden

Förundersökning

87. I rättegångsbalken finns bestämmelserna om förundersöknings bedrivande. Det finns viss särreglering beträffande den som är under 15 år rörande hur lång tid barnet är skyldig att stanna kvar för förhör och att vårdnadshavaren bör vara närvarande vid förhöret, om det kan ske utan men för utredningen.

88. I förundersökningskungörelsen (1947:948) finns också bestämmelser som särskilt reglerar hur förundersökningar som rör målsägande som vid anmälan för brottet inte har fyllt 18 ska handläggas:

- De förundersökningar som rör brott som riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader och där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år ska bedrivas särskilt skyndsamt.

- Målsäganden, oavsett ålder, ska informeras bl.a. om att åklagaren under vissa förutsättningar kan föra talan om enskilt anspråk, om rätten i vissa fall till målsägandebiträde, bestämmelserna om besöksförbud, reglerna om stödperson samt om vilka myndigheter, organisationer och andra som kan lämna stöd och hjälp. Målsäganden ska även tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om beslut om att förundersökning t.ex. inte ska inledas eller att inledd förundersökning läggs ned.

- Förhör med målsägande som är under 18 år ska planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada.

89. Särskild varsamhet bör iakttas om förhöret rör sexuallivet. Det bör noga tillses att uppseende inte väcks kring förhöret. Detta får inte göras mer ingående än omständigheterna kräver. Förhör får inte äga rum fler gånger än som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa.

Myndighetssamverkan i” barnahus”

90. Vid utredningar av ärenden där barn kan ha utsatts för allvarliga brott, ska barnet inte behöva bli intervjuad av flera olika myndighetspersoner och besöka flera platser. Det ska räcka med att komma till ett ställe. Socialstyrelsen, Rikspolistyrelsen, Åklagarmyndigheten och Rättsmedicinalverket fick år 2005 därför i uppdrag att på försök skapa gemensamma så kallade barnahus, dit barnet får komma när det ska träffa socialtjänsten, polis, åklagare eller genomgå en rättsmedicinsk undersökning. Genom att myndigheterna samarbetar i såväl de enskilda ärendena som på övergripande nivå, förväntasockså utredningarnas kvalitet bli bättre. Försöksverksamhet i barnahus pågick i enlighet med regeringsuppdraget under 2006–2007 på sex orter i landet. Uppdraget slutredovisades till regeringen i mars 2008 i form av en

slutrapport. Verksamheten i de barnhus som startades på försök på sex orter i landet 2006 har permanentats. Sedan 2006 har även ett flertal nya barnahus etablerats och fler är på väg att startas upp.

91. Enligt åtgärd 21 i handlingsplanen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål har Rikspolisstyrelsen fått i uppdrag av regeringen att, i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen, ta fram gemensamma riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott. I uppdraget ingår även att låta utvärdera verksamheter där myndigheterna samverkar i gemensamma lokaler (barnahus) vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott.

Vittnesstöd

92. Brottsoffermyndigheten och Sveriges Domstolar (tidigare Domstolsverket) fick 2006 i uppdrag av regeringen att medverka till att vittnesstödsverksamhet etableras vid landets samtliga tingsrätter och hovrätter. Brottsoffermyndigheten har det övergripande ansvaret för verksamheten genom att verka för att rekrytering och utbildning genomförs samt för att kvalitetssäkra vittnesstödsverksamheten. Arbetet sker i samarbete med Brottsofferjourernas Riksförbund, lokala brottsofferjourer och andra ideella organisationer. Nu finns vittnesstödsverksamhet vid samtliga tingsrätter och hovrätter i landet. En utvärderande rapport med förslag för den fortsatta verksamhetens utveckling redovisades till regeringen den 1 oktober 2008. De båda myndigheterna har genom 2009 års regleringsbrev ett fortsatt uppdrag att verka för att vittnesstödsverksamheten bedrivs vid landets samtliga tingsrätter och hovrätter.

Artikel 8.1b) Information

Brottsofferportalen

93. Brottsoffermyndigheten har skapat en brottsofferportal. Genom brottsofferportalen kan brottsoffer enkelt få tydlig information om sina rättigheter och möjligheter till stöd och hjälp samt annan relevant information. Brottsofferportalen innehåller särskild information för personer som har utsatts för sexualbrott. Brottsoffermyndigheten har även tagit fram en särskild informationsbroschyr som vänder sig till barn som har utsatts för brott.

Rättegångsskolan

94. Brottsoffermyndigheten har även tagit fram en rättegångsskola på Internet, som riktar sig till den som har utsatts för brott och blivit kallad till rättegång. Rättegångsskolan syftar till att brottsoffer, vittnen och även tilltalade bättre ska kunna förbereda sig inför en rättegång och ha större kunskap om vad som händer före, under och efter rättegången.

Rättegångsskolan kan vara till stor hjälp för såväl brottsoffer, vittnen som tilltalade, men en del av informationen rör bara brottsoffer. Rättegångsskolan är ett led i att stärka brottsoffers rättigheter och tillgodose brottsoffers behov av information.

Artikel 8.1 c) Barnens synpunkter

95. I förundersökningskungörelsen anges att om en utsaga av barn är av avgörande betydelse för utredningen bör, om det är av vikt med hänsyn till barnets ålder och utveckling samt brottets beskaffenhet, någon som äger särskild sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda vid förhöret eller yttra sig angående värdet av barnets utsaga. Se även ovan under punkterna 87–91 om anpassade förfaranden.

Artikel 8.1 d) Lämpligt stöd

Rätten till målsägandebiträde

96. Målsägandebiträdet ska ta till vara målsägandens intressen i målet samt lämna stöd och hjälp till målsäganden. När en förundersökning har inletts ska ett särskilt målsägandebiträde förordnas i mål om

- brott enligt 6 kap. brottsbalken, om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av sådant biträde,
- brott enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken, på vilket fängelse kan följa, eller enligt 8 kap. 5 eller 6 § brottsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsäganden har behov av sådant biträde,
- annat brott på vilket fängelse kan följa, om det med hänsyn till målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter kan antas att målsäganden har ett särskilt starkt behov av sådant biträde.

Rätten till särskild företrädare för barn

97. När det finns anledning att anta att ett brott som kan föranleda fängelse har begåtts mot någon som är under 18 år, ska en särskild företrädare förordnas för barnet om

- en vårdnadshavare kan misstänkas för brottet, eller
- det kan befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta till vara barnets rätt.

98. En särskild företrädare ska, i stället för barnets vårdnadshavare, som ställföreträdare ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i efterföljande rättegång. Företrädaren får dock inte väcka åtal och får inte heller väcka någon skadeståndstalan utan att ett allmänt åtal har väckts. Till särskild företrädare får en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan förordnas. Endast den får förordnas som

på grund av sina kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper är särskilt lämplig för uppdraget.

Artikel 8.3 Barnets bästa

99. Se avsnitt 8.1 a)

Artikel 8.4 Utbildning

Åklagarnas utbildning rörande övergrepp mot barn

100. En särskild utbildningsenhet har ansvaret för den utbildning som bedrivs inom Åklagarmyndigheten. De utbildningar som anordnas kan delas upp i grundkurser, som samtliga åklagare genomgår, och högre utbildningar, som endast en del åklagare tar del av. I den interna utbildningen för åklagare behandlas övergrepp mot barn redan under grundkursen för alla åklagare, då ett flertal lektionstimmar ägnas åt ämnet. Det ingår även ett avsnitt om barnpornografibrott bland annat i grundutbildningen.

101. Härutöver anordnas utbildningen "Övergrepp mot barn" bestående i ett basblock samt två fortsättningskurser. Utbildningen omfattar tre dagar per kurstillfälle. Sammantaget behandlas under kurserna bland annat barns utveckling, barn med funktionsnedsättning, förhörsmetodik vid barnförhör, skadebilder, förundersökning, bevisvärdering, huvudförhandling, påföljds- och sekretessfrågor. Det ingår också avsnitt rörande socialtjänstens ansvar för unga som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp samt ett avsnitt om unga som förövare av sexuella övergrepp.

102. Åklagarmyndigheten har tagit fram en handbok till vägledning och stöd för åklagare vid handläggningen av förundersökningar rörande övergrepp mot barn. Handboken gavs ut i maj 2006 och innebar såväl en revidering och komplettering som en utvidgning av den promemorian som den ersatte. I handboken räknas ett antal utgångspunkter för handläggningen av ärenden rörande övergrepp mot barn upp, bland annat anges att förundersökningen skall handläggas skyndsamt och att åklagaren skall vara aktiv som förundersökningsledare. Det anges också att det bör eftersträvas att beslut att lägga ned en förundersökning eller att inte väcka åtal, med undantag för de yngsta barnen, skall meddelas målsäganden personligen. Det framhålls också att utredningar rörande övergrepp mot barn skall speciallottas på ett begränsat antal åklagare, som bör vara specialiserade och ha genomgått utbildningen "Övergrepp mot barn".

103. En utbildning i handläggning av barnpornografibrott har även införts i utbildningen för åklagare om IT-brottslighet med bevissäkring i IT-miljö, som är en högre utbildning tillgänglig för alla åklagare.

104. Vid de tillfällen Europol erbjuder åklagare att delta i dess utbildning om sexuell exploatering av barn på Internet brukar Åklagarmyndigheten skicka en eller två åklagare. Utbildningen är två veckor lång.

Utbildningsprogram avseende offer för sexualbrott

105. Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att genomföra ett utbildningsprogram riktat till personal inom Polisen, Åklagarmyndigheten och domstolsväsendet. Syftet med programmet är att öka kunskapen om sexualbrottsoffer och förbättra bemötandet av dessa brottsoffer i samband med polisanmälan, förundersökning och rättegång. När det gäller barn som har utsatts för sexualbrott skall programmet särskilt fokusera på att öka kunskapen om barns särskilda utsatthet och behov vid dessa brott. Uppdraget ska vara slutredovisat senast den 1 oktober 2009.

Utbildningsprogram i frågor som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

106. Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att, i samråd med Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Migrationsverket, utforma och genomföra ett utbildningsprogram i frågor som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utbildningsprogrammet ska rikta sig till personal inom polisen, Åklagarmyndigheten, domstolsväsendet och Migrationsverket. Syftet med programmet är att förbättra kunskapen om de bakomliggande mekanismer som påverkar förekomsten av prostitution och människohandel för sexuella ändamål, och att förbättra bemötandet av de personer som utsatts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Utbildning för domare

107. Sveriges Domstolar genomför löpande seminarier på temat människohandel och ett avsnitt om frågor kring människohandel förekommer både i fiskalsutbildningen och i den ordinarie domarutbildningen. Inom ramen för dessa utbildningar förekommer också avsnitt som tar sikte på barnet i rättsprocessen, t.ex. genom att bedömning görs av barns utsagor och intervjuetodik behandlas. Bemötandefrågor är generellt prioriterade kompetensutvecklingsfrågor. Både i grund- och vidareutbildningar behandlas frågor om bemötande av bl.a. parter och vittnen. Den nya Domstolsakademin som fr.o.m. januari 2009 kommer att ansvara för utbildning av nyutnämnda domare, kommer även att tillhandahålla utbildning inom dessa områden.

Kompetens inom socialtjänsten

108. Den kommunala socialtjänsten har det övergripande ansvaret för att skydda och ge stöd till barn som far eller riskerar att fara illa.

Socialekreterare som kan komma att möta barn som varit offer för människohandel har i regel socionomutbildning eller motsvarande kompetens. Socionomutbildningen innehåller bl.a. kunskaper om gällande lagstiftning till skydd och stöd för barn och om psykosocialt arbete. Utvecklingen inom socialtjänsten går mot ett allt mer kunskapsbaserat socialt arbete. Arbetsgivaren har ett ansvar att tillgodose arbetstagarnas behov av den fortbildning de behöver för att kunna sköta sina arbetsuppgifter.

109. Socialstyrelsen och UNICEF Sverige har gemensamt tagit fram en skrift *Kan det vara människohandel?* som innehåller kortfattad information för myndigheter med flera som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel. Regeringen ställer under 2008–2010 medel till Unicefs förfogande för att sprida skriften till berörda myndigheter och organisationer.

110. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har genom rundabordsseminarier spridit kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige med utgångspunkt i den kunskap som sammanställdes av utredningen om kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige (SOU 2004:71).

111. Socialtjänsten anlitar vid behov enskilt eller kommunalt drivna institutioner för vård och behandling av barn. Sådana institutioner ska ha tillstånd för sin verksamhet av länsstyrelsen. I socialtjänstförordningen (2001:937) ställs krav som ska vara uppfyllda för att tillstånd ska beviljas och Socialstyrelsen har i föreskrifter och allmänna råd ställt mer preciserade krav på kompetens vid institutioner. Institutionerna står under länsstyrelsens tillsyn. Särskilda satsningar har gjorts under 2007 och 2008 vad gäller tillsyn av institutioner.

112. Personer som arbetar vid institutioner som tar emot barn ska när de anställs lämna ett utdrag ut belastnings- och misstankeregistret. Bestämmelsen gäller personer som anställs, ges ett uppdrag eller gör praktiktjänstgöring.

Artikel 9.3 – Stöd och skydd

113. Alla barn som befinner sig i Sverige (oavsett om de är svenska medborgare eller inte eller om de har uppehållstillstånd i landet) omfattas av det stöd och skydd som den lokala socialtjänsten är skyldig att bevilja enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med

särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Barnets förhållanden och behov av stöd och skydd ska utredas och vid behov ska beslut fattas om en insats. Insatser kan ske i öppen- eller i dygnsvård.

Utgångspunkten är att socialtjänstens insatser ska vara frivilliga och beslutas tillsammans med barnet och hans/hennes föräldrar. Om detta inte är möjligt och förhållandena är sådana att det finns en påtaglig risk att barnets hälsa eller utveckling skadas kan länsrätten besluta om tvångsvård (enligt LVU). Socialtjänsten ska samverka med andra berörda myndigheter för att tillgodose barnets samtliga behov av behandling och omhändertagande. Myndigheter som polisen, förskolan och skolan samt hälso- och sjukvården är skyldiga att samverka med socialtjänsten.

114. Socialstyrelsen har tillsammans med Rikspolisstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling haft i uppdrag att ta fram en strategi för samverkan mellan socialtjänsten och andra berörda myndigheter kring barn som far eller riskerar att fara illa. Strategin ska användas i myndigheternas gemensamma arbete och spridas som vägledning för samverkan på lokal nivå. Strategin reviderades 2007 och presenterades i en gemensam rapport.

115. Det finns en skyldighet för personer som är yrkesverksamma inom skola, förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, polis och hälso- och sjukvård att anmäla till socialtjänsten att ett barn är i behov av skydd, anmälningsskyldigheten gäller även privat verksamhet.

116. Inom ramen för samarbetet i Östersjöstaternas råds arbetsgrupp för utsatta barn, Working Group for Cooperation on Children at Risk (WGCC), har ett system med kontaktpunkter upprättats i de länder som ingår i samarbetet samt Vitryssland, Ukraina och Moldavien. Syftet är att, i de fall det bedöms vara till barnets bästa att flickan eller pojken återvänder hem, myndigheterna i respektive land ska kunna förvissa sig om att flickan eller pojken kan återvända på ett säkert sätt.

Artikel 9.4 – Skadestånd

117. Skadeståndslagen innehåller bestämmelser om en gärningsmans skyldighet att ersätta ett brottsoffer för de skador denne tillfogats.

Utöver ersättning för personskada (vilket bl.a. inbegriper sjukvårdskostnader, inkomstförlust, sveda och värk) och sakskada har ett brottsoffer som utsatts för ett angrepp mot sin person, frihet, frid eller ära också rätt till ersättning för denna kränkning. Normalt utgör sådan kränkningersättning den beloppsmässigt största ersättningsposten.

118. Huvudregeln är att gärningsmannen ska betala ersättningen. I de fall gärningsmannen inte har ekonomisk förmåga att betala något skadestånd

eller om gärningsmannen inte kunnat identifieras kan brottsoffret ansöka om statlig brottsskadeersättning. Ansökan görs hos Brottsoffermyndigheten.

119. Brottsskadelagen är tillämplig om brottet begåtts i Sverige oavsett gärningsmannens eller brottsoffrets nationalitet eller hemvist. Lagen är även tillämplig när brottet begåtts utomlands i de fall brottsoffret har hemvist i Sverige.

Artikel 9.5 – Förbjuda produktion och spridning av material

120. Genom bestämmelsen om barnpornografi i 16 kap 10 a § brottsbalken 4 punkten, som ovan redogjorts för uppfyller Sverige åtagandet i protokollet. Därutöver kan tilläggas att tillåtande av annonser vari sexuella tjänster bjuds ut torde kunna omfattas av straffbestämmelsen om koppleri i 6 kap. 12 § brottsbalken. Annonsering om barn för sexuell posering torde kunna omfattas av straffbestämmelsen om utnyttjande av barn för sexuell posering i 6 kap. 8 § brottsbalken. Dessutom kan nämnas att den som tillhandahåller elektroniska anslagstavlor har en skyldighet att ta bort meddelanden vars innehåll uppenbart är att bedöma som barnpornografibrott (5 § lagen (1998:112) om elektroniska anslagstavlor).

VII. INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE (art. 10)

Artikel 10.1 – Internationellt samarbete för att förebygga och upptäcka

121. Sverige har varit aktiv i utarbetandet av både multilaterala, regionala och bilaterala överenskommelser beträffande internationellt straffrättsligt samarbete inom såväl Nordiska rådet, Europarådet, Europeiska unionen som Förenta nationerna, även om det för svensk del inte krävs något avtal för att samarbeta med andra stater. Även i övrigt verkar Sverige för att främja samarbete och koordinering med andra stater.

122. När det gäller internationellt straffrättsligt samarbete, dvs. frågor om utlämning för brott, rättslig hjälp och straffverkställighet, sker samarbetet i allmänhet, och med fördel, genom generella internationella överenskommelser som tar sikte på samarbetet som sådant och inte avser särskilda brottstyper.

123. I Sverige förekommer det en ständigt pågående dialog mellan Justitiedepartementet och de nationella myndigheter som arbetar med internationellt straffrättsligt samarbete. Myndigheterna är involverade i lagstiftningsprocessen genom ett remitteringsförfarande och även i övrigt finns en regelbunden dialog och koordinering mellan

departementet och myndigheter med ansvar för frågor om internationellt straffrättsligt samarbete.

124. Inom ramen för samarbetet i Östersjöstaternas råd finns sedan 2002 en arbetsgrupp för utsatta barn (Working Group for Cooperation on Children at Risk in the Baltic Sea Region). Arbetsgruppen syftar till att förbättra och utveckla arbetet för utsatta barn i regionen. Bland arbetsgruppens prioriterade områden märks särskilt skydd av barn från all slags sexuell exploatering, sexuella övergrepp och trafficking samt ensamkommande barn. Arbetsgruppen har 2006–2007 genomfört en utbildning för anställda i socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri och institutionsvården i flera av länderna i regionen.

Artikel 10.2 – Internationellt samarbete för att bistå barnoffer

125. Genom utvecklingssamarbetet ges såväl globala som regionala och bilaterala stöd för att förbättra länders insatser för barnoffers återhämtning. Stöd ges bl. a. genom ECPAT och UNICEF. Dessa stöd omfattar ofta kapacitetsuppbyggande åtgärder för att stärka vård och omsorg av barn som drabbats av kommersiell sexuell exploatering.

Artikel 10.3 – Fattigdomsbekämpning m.m.

126. Sverige är genom att anslå en procent av bruttonationalinkomsten årligen till utvecklingssamarbetet, ett av de ledande länderna i världen att bidra till att bekämpa fattigdomens grundorsaker. Fattigdom är multidimensionell och kontextspecifik och förändras över tiden, därför ser Sveriges insatser olika ut i olika regioner och länder.

127. Insatserna utgår från ett rättighetsperspektiv samt ett multidimensionellt fattigdomsperspektiv. Målet för svenskt utvecklingssamarbete är således att stärka människors möjligheter att själva ta sig ur fattigdom. Satsning på ekonomisk tillväxt, utbildning, förbättrade levnadsvillkor etc. är alla delar av en helhet som skall verka för att uppnå det övergripande målet.

Artikel 10.4 – Internationellt bistånd.

128. Sverige ger såväl globala, regionala som bilaterala stöd för såväl tekniskt som finansiellt bistånd för att motverka handel med barn, barnsexturism och barnprostitution.

129. Sverige är en av de största reguljära bidragsgivarna till UNODC. Sverige ger också specifika stöd till organisationen såsom stöd för att motverka människohandel i stora Mekong, bidrag för att utveckla en film om människohandel i syfte att öka det internationella medvetandet om

människohandelns orsaker och effekter och bidra till att insatserna för att motverka människohandel stärks samt stöd till UNODC:s projekt mot människohandel i Brasilien som handlar om att stärka implementeringen av existerande lagar mot människohandel.

130. Sverige är också en av de största bidragsgivarna till UNICEF som arbetar med såväl förebyggande insatser som hjälp till barn som utnyttjas genom människohandel, barnpornografi och barnsexturism. Förutom det grundläggande stödet till UNICEF ger Sverige också specifika bidrag till UNICEFs arbete inom området skydd av barn som syftar till att stärka rättssystemet, stärka den skyddande miljön i skolor, arbeta med nationella skyddssystem som bl.a. ska motverka att barn far illa, utnyttjas och kränks.

131. Vidare har Sverige genom UNICEF bl.a. bidragit till ett omfattande tekniskt stöd i Moldavien för att förbättra Moldaviens lagstiftning och möjliggöra implementeringen av det fakultativa protokollet. Sverige har i Moldavien också bidragit till att en barnombudsmannafunktion inrättats.

132. Sverige har ett omfattande bidrag för insatser mot människohandel i Europa och Ryssland, framför allt genom IOM, men också genom OSCE, Rädda Barnen och lokala enskilda organisationer. Insatserna är dels i form av stöd till barn som fallit offer för människohandel till exempel genom s.k. shelterverksamhet, juridiskt och psykologiskt stöd samt stöd för återvändande till ursprungsland, och dels i form av förebyggande åtgärder såsom stöd till förbättrad lagstiftning, ökad kapacitet hos relevanta myndigheter att bättre arbeta med frågorna, utbildning av socialarbetare, polis, tullpersonal, domare, lärare, ungdomar och internflyktingar i frågorna.

133. Sverige ger bidrag till ECPAT international vars insatser bidrar bl.a. till att bygga länders kapacitet att bistå barnoffer, att förbättra lagar och tillämpningsinitiativ, att stödja forskning på området, att bekämpa handel med barn, förhindra kommersiell sexuell exploatering av barn på Internet, förhindra barnsexturism, främja barns och ungas deltagande för förbättrade insatser, bedriva kampanjarbete samt information och utbildning på området, förebygga handel med barn, ta hand om offer för trafficking samt stärka nationella myndigheter och enskilda organisationer i frågan.

134. Sverige ger också bidrag till NGO Group for the Convention on the Rights of the Child för deras arbete med alternativ rapportering till det

fakultativa protokollet samt deras arbete med att följa upp världskongresserna mot sexuell exploatering av barn.

Sverige tog initiativ till och stod värd för den första världskongressen om kommersiell sexuell exploatering av barn samt har för de påföljande två bistått den organisationskommitté som förberett dessa konferenser. Sveriges regering finansierade också deltagandet av ett hundratal barn från hela världen vid den tredje världskongressen i Brasilien.